

Institut za medije Crne Gore
Montenegro Media Institute

**ISTRAŽIVAČKI CENTAR
INSTITUTA ZA MEDIJE CRNE GORE**

KO INFORMIŠE GRAĐANE CRNE GORE?

**Profil izvora i priroda informacija koje su date dnevnicima
«Vijesti», «Dan», «Pobjeda» i «Republika»
od 20. novembra do 20. decembra 2005. godine**

UVOD

Novinari, po pravilu, dolaze do informacija od kojih grade vijesti i priče na tri različita načina – vlastitim zapažanjem, intervjuisanjem i istraživanjem različitih vrsta dokumenata. Čitaoci, slušaoci, gledaoci ili, jednom riječju, publika, ne moraju da obraćaju pažnju na to koje je izvore novinar koristio, ali je sasvim izvjesno da će novosti, mišljenja i osjećanja koja dolaze od tih izvora, u većoj ili manjoj mjeri oblikovati njihova politička i druga stanovišta, vrijednosne sudove i odluke.

Od toga ko su novinarski izvori i kakva je priroda onoga što oni daju a novinari koriste, zavisi da li će građani biti blagovremeno, tačno i uravnoteženo informisani i da li će im novinarstvo pomoći da se dobro orijentišu u svakodnevnom životu i donose valjane procjene i odluke.

Polazeći od teze da se kvalitet informisanosti građana u jednom društvu može, pored ostalog, procjenjivati i na osnovu podataka o novinarskim izvorima i prirodi od njih dobijenih informacija, Institut za medije CG se odlučio na istraživanje u čijem su fokusu bili dnevni listovi koji izlaze u Crnoj Gori.

Za štampane medije smo se odlučili iz jednostavnog i, nadamo se, dovoljno ubjedljivog razloga – da snizimo cijenu troškova istraživanja.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je bio da ponudi odgovore na dva osnovna pitanja:

1. Koje se političke, socijalne i profesionalne grupe najčešće pojavljuju u ulozi novinarskih izvora i tako dolaze u poziciju da dominantno utiču na oblikovanje javnog mnjenja u Crnoj Gori;
2. Kakva je priroda informacija koje novinari dobijaju od izvora i objavljuju ih u crnogorskoj dnevnoj štampi?

METODOLOGIJA

Istraživanjem su obuhvaćene sve četiri dnevne novine koje izlaze u Crnoj Gori («Vijesti», «Dan», «Pobjeda», «Republika»), ali ne i svi u njima objavljeni tekstovi (ubuduće: vijesti i priče). U fokusu naše pažnje su bile vijesti i priče koje su razvrstane po rubrikama koje su istovjetno ili različito naslovljene, ali se bave aktuelnim političkim, ekonomskim i socijalnim događajima i temama.

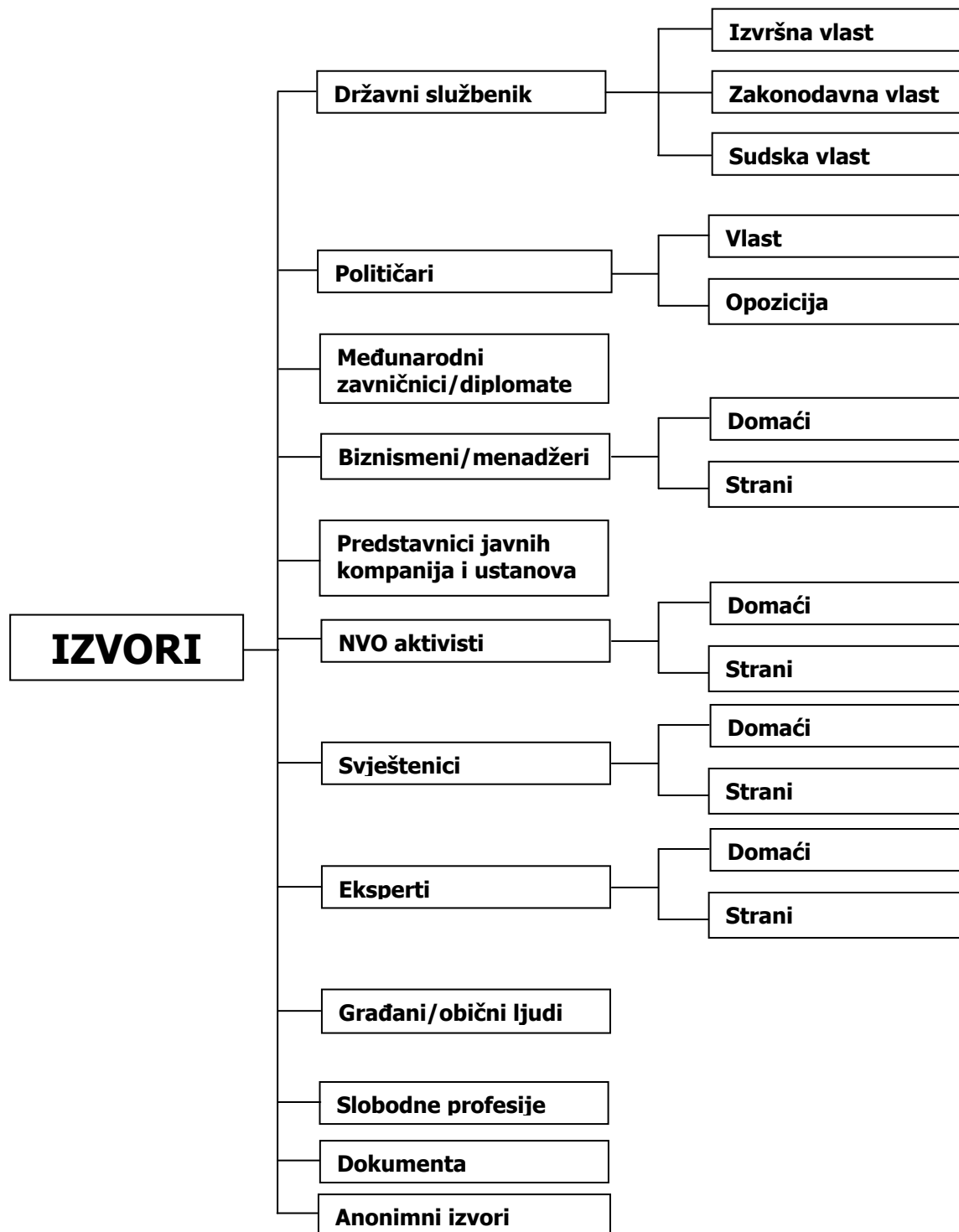
Istraživanjem nijesu obuhvaćene vijesti i priče koje su objavljivane u rubrikama namijenjenim kulturi, sportu i zabavi, kao ni one koje su publikovane u specijalnim dodacima, nezavisno od prirode njihovog sadržaja.

Istraživanje je obuhvatilo period **od 20. novembra do 20. decembra**, tokom kojeg je izašlo 31 (trideset i jedno) izdanje tri dnevne novine («Vijesti», «Dan», «Pobjeda») i 27 izdanja dnevnika

«Republika», pošto ovaj dnevnik ne izlazi nedjeljom.

Neživi novinarski izvori su u istraživanju označeni kao dokumenti i nijesu dalje klasifikovani na bilo koji način.

Živi novinarski izvori su, u osnovi, podijeljeni na imenovane i neimenovane (anonimne). Imenovani izvori su svrstani u deset grupa, s tim što neke od tih grupa imaju podgrupe.

Imajući u vidu osnovne ciljeve ovog istraživanja, državni službenici iz sva tri dijela vlasti (zakonodavne, sudske i izvršne) nijesu razvrstavani na crnogorske, srpske i one iz SiCG. Nije, takođe, ova vrsta podjele pravljena ni kada su neke druge grupe izvora u pitanju, već se pribjeglo gruboj podjeli na domaće (Crna Gora, SiCG, Srbija, bez Kosova) i strane.

Kao državni službenici – izvršna vlast tretirani su:

- Predsjednici Crne Gore i Srbije
- Predsjednici vlada Crne Gore i Srbije
- Predsjednik državne zajednice
- Ministri u vladama Crne Gore, SiCG i Srbije
- Predstavnici vladinih agencija i sekretarijata
- Ombudsman
- Predsjednici opština/gradonačelnici
- Predsjednici opštinskih izbornih komisija
- Predstavnici opštinskih sekretarijata

Svi pomenuti su tretirani kao državni službenici samo ako im je, pored imena, u novinama bila navedena državna funkcija koju obavljaju.

Kao državni službenici – zakonodavna vlast tretirani su:

- Predsjednici parlamenat Crne Gore, SiCG, Srbije
- Potpredsjednici parlamenta Crne Gore, SiCG, Srbije
- Poslanici

Poslanici, predsjednici i potpredsjednici parlamenata su kao državni službenici tretirani samo ako im je, pored imena, bila navedena funkcija koju obavljaju u parlamentu.

Kao državni službenici – sudska vlast tretirani su:

- Istražne sudije
- Predsjednici i sudije svih sudova
- Predstavnici Sudskog savjeta
- Tužioci

Kao političari iz vlasti tretirani su:

- Predstavnici partija koje čine vladajuću koaliciju na republičkom nivou u Crnoj Gori
- Predstavnici partija koje čine vladajuću koaliciju na republičkom nivou u Srbiji

Kao političari iz opozicije tretirani su predstavnici partija u Crnoj Gori i Srbiji koje ne učestvuju u podjeli vlasti na republičkim nivoima.

U grupu pod nazivom «Međunarodni zvaničnici i diplomate» svrstani su:

- Predstavnici stranih zemalja i međunarodnih organizacija, diplomate i sl.

U grupu pod zajedničkim nazivom «Biznismeni/menadžeri, domaći» svrstani su direktori, vlasnici i predstavnici domaćih kompanija koje su u privatnom vlasništvu, dok su pod zajedničkim nazivom «Biznismeni/menadžeri, strani» svrstani direktori, vlasnici i predstavnici stranih kompanija koje su u privatnom vlasništvu.

U grupi predstavnika nevladinih organizacija se nalaze i predstavnici sindikata.

U grupi: «Sveštenici domaći» se nalaze predstavnici Crnogorske pravoslavne crkve, Srpske pravoslavne crkve i drugih crkava i vjerskih organizacija.

Pod zajedničkim nazivom «Slobodne profesije» nalaze se:

- Advokati
- Novinari
- Ljekari
- Profesori
- Umjetnici

Kao domaći eksperti su tretirani oni izvori od kojih su novinari dobijali stručna mišljenja o kontroverznim pitanjima.

U grupu izvora pod nazivom «Građani/obični ljudi» svrstani su svi živi izvori kojima uz ime i prezime nije bila navedena nikakva funkcija niti oznaka profesionalne pripadnosti ili je - ako je i navedena - bila irelevantna u konkretnom slučaju.

Sadržaj onoga što su novinari uzeli od izvora podijeljen je na: NOVOSTI, MIŠLJENJA, OSJEĆANJA.

Kao NOVOSTI su tretirani iskazi živih izvora u kojima su saopštavane činjenice, koje su bile vrijednosno neutralne.

Kao MIŠLJENJA su tretirane procjene, ocjene, preporuke, sugestije, vrijednosni sudovi i svi drugi iskazi koji nijesu bili vrijednosno neutralni.

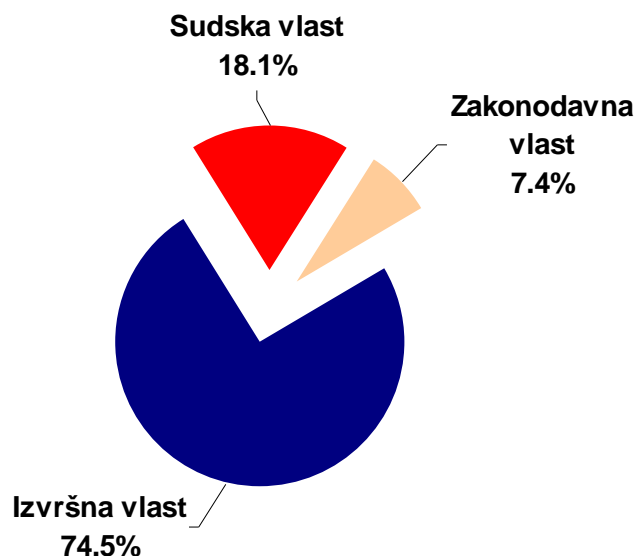
Kao OSJEĆANJA su tretirani oni iskazi novinarskih izvora u kojima je dominantan emotivni stav u odnosu na neki događaj, pitanje, osobu, itd.

ANALIZA

Novinari dnevnih listova u Crnoj Gori su vijesti i priče, objavljene u periodu od 20. novembra do 20. decembra 2005. godine, dominantno temeljili na informacijama koje su dobili od živih izvora. Samo 9.94 odsto objavljenih vijesti i priča u analiziranim izdanjima su se oslanjale isključivo na nežive izvore (dokumenta) ili - i na nežive izvore.

Od ukupnog broja dobijenih informacije, manji broj su, po svojoj prirodi, novosti. Izvori su dnevnoj štampi dali 43.51 odsto informacija koje su u ovom istraživanju označene kao novosti, 55.60 odsto informacija koje su označene kao mišljenja, i samo 0.89 odsto informacija koje su označene kao osjećanja.

Državni službenici su bili najčešći živi izvori koje su koristili novinari crnogorskih dnevnih listova. U 24.68 odsto slučajeva oni su ti koji su novinarima obezbjeđivali «građu» za vijesti i priče. Za visinu ovog procenta «zaslužni» su prvenstveno službenici iz izvršne vlasti. Oni su kao izvori identifikovani u 18.39 odsto analiziranih vijesti i priča.

Odnos izvršne, sudske i zakonodavne vlasti

Državni službenici su kao izvori korišćeni u približno istom obimu u sva četiri dnevna lista. Procentualno su ovi izvori najviše zastupljeni u dnevniku «Dan» (27.51%), a najmanje u dnevniku «Republika» (20.29%), koji je, u analiziranom periodu, imao četiri izdanja manje od ostalih dnevnih listova. «Pobjeda» (27.09%) i «Vijesti» (25.11%) se nalaze između navedenih vrijednosti.

Analiza sadržaja onoga što su novinari dobili od državnih službenika kao izvora i objavili pokazala je da je češće riječ o mišljenjima (51.90%) nego o novostima (46.06%). Procenat iskaza koji su označeni kao osjećanja je zanemarljiv i iznosi 2.05 odsto. Odnos novosti i mišljenja koji je evidentiran na nivou cjeline približno je jednak onom koji je identifikovan kod pojedinih dnevnih listova.

Političari su druga po učestalosti (18.66%) grupa živih izvora koje su tokom mjesec dana koristili novinari crnogorske dnevne štampe. Visokom postotku su mnogo više doprinijeli opozicioni (13.38%) od političara iz vlasti (5.27%).

To što su opozicioni političari češće korišćeni kao izvori nego njihove kolege iz vlasti ne znači da su ovi drugi u defanzivi, već da se javnosti češće obraćaju iz uloga državnih službenika.

Političare su kao izvore najčešće koristili novinari dnevnika «Dan» (36.23%), potom «Pobjede» (24.36%), «Vijesti» (23.57%) i «Republike» (15.84%).

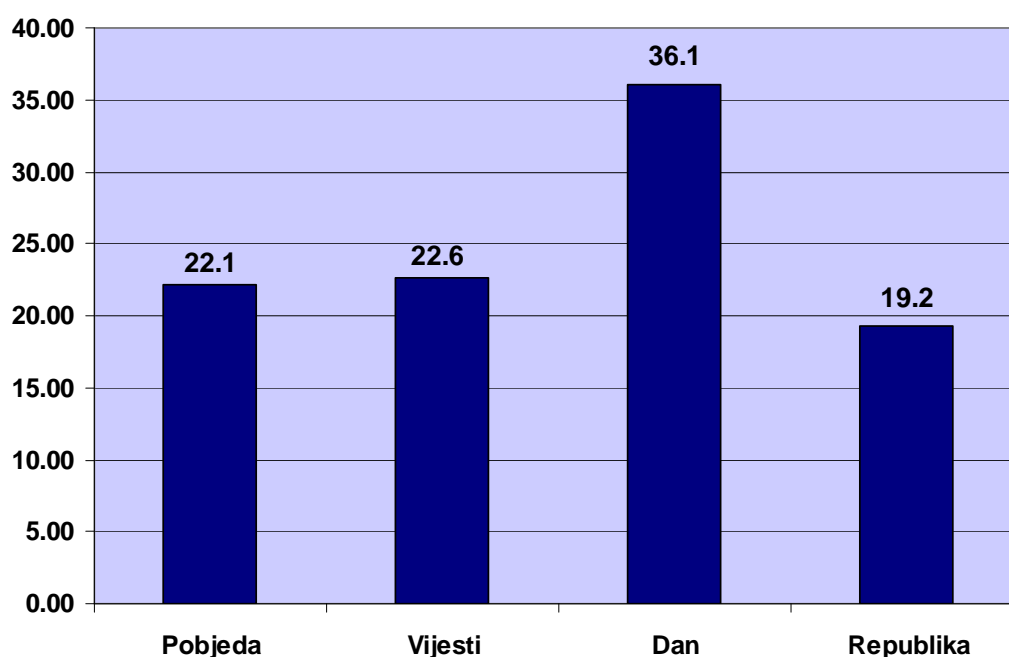
Analiza sadržaja onoga što su novinari dobili od političara kao izvora i objavili u svojim novinama pokazuje da je riječ o mišljenjima u 94.27 odsto slučajeva, a o novostima u samo 5.65 odsto slučajeva. Zanemarljiv je procenat u kome su iskazi političara prepoznati kao osjećanja. Ovaj omjer je približno isti u svim crnogorskim dnevnicima.

U ukupnom postotku korišćenih izvora, predstavnici nevladinih organizacija su na trećem mjestu sa 10.18 odsto zastupljenosti. Iako su u istoj grupi i strani i domaći NVO aktivisti, prikazanom procentu su zanemarljivo doprinijeli stranci.

Navedeni postotak bio bi nešto niži da za potrebe ovog istraživanja nijesu, kao nevladine organizacije, tretirani politički pokreti za nezavisnu Crnu Goru, s jedne, i uniju sa Srbijom, s druge strane, kao i «Grupa za promjene», koja na javnoj sceni djeluje više kao politička nego kao nevladina organizacija.

Dnevnik «Dan» je prednjačio po korišćenju predstavnika nevladinog sektora kao izvora informacija, kao što se može vidjeti u sljedećoj tabeli.

NVO sektor kao izvor informacija po dnevnicima (procentualno)

Dnevna štampa je u analiziranom periodu koristila građane ili obične ljude kao izvore informacija u znatno većem obimu nego predstavnike većine grupa koje smo ustanovili za potrebe ovog istraživanja. Građani/obični ljudi su kao izvori korišćeni 7.01 odsto.

Od svih analiziranih dnevnih novina, «Dan» je, takođe, najviše koristio građane/obične ljude kao izvora informacija, i na taj dnevnik otpada 43.64 odsto te vrste izvora. Ostatak je raspodijeljen na sljedeći način – «Vijesti» (26.69%), «Pobjeda» (16.74%), «Republika» (12.92%).

Analiza informacija koje su pripisane građanima/običnim ljudima je pokazala da se u 50.21 odsto slučajeva radi o mišljenjima, u 47.46 odsto slučajeva o novostima, dok je ostatak označen kao – osjećanje.

Međunarodni zvaničnici/diplomate su u crnogorskoj dnevnoj štampi češće korišćeni kao izvori mišljenja (69.54%) nego novosti (30.02%) i osjećanja (0.44%). Predstavnike ove grupe su češće koristili dnevnik «Vijesti» (29.14%) i «Dan» (27.81%) nego «Pobjeda» (21.19%) i «Republika»

(21.85%).

Predstavnik javnih kompanija i ustanova su kao izvore najčešće koristili novinari dnevnika «Pobjeda» (28.20%), a najrjeđe novinari «Republike» (20.14%). Izvori iz ove grupe češće su se u dnevnim novinama pojavljivali kao izvori novosti (56.16%) nego kao izvori mišljenja (43.60%).

U ulozi novinarskih izvora, biznismeni i menadžeri (6.18%) su bolje pozicionirani od predstavnika slobodnih profesija (5.53%). I jedni i drugi su najčešće navođeni u dnevniku «Dan» (biznismeni i menadžeri 30.77% i predstavnici slobodnih profesija 35.48%). Dok su u «Pobjedi» približno zastupljeni izvori iz jedne i druge grupe (biznismeni i menadžeri 22.60% i predstavnici slobodnih profesija 21.51%), «Republika» je značajno više koristila biznismene i menadžere (24.76%) nego pripadnike slobodnih profesija (12.63%), dok je kod «Vijesti obrnut slučaj – 30.38% prema 21.88%.

Biznismeni i menadžeri, kao i pripadnici slobodnih profesija, u većem su procentu korišćeni kao izvori novosti nego kao izvori mišljenja, što se može vidjeti iz naredne tabele.

Priroda informacije	Profil izvora	
	Biznismeni/menadžeri	Pripadnici slobodnih profesija
Mišljenje/stav	44.23%	44.62%
Novost	54.57%	55.11%
Osjećanje	1.20%	0.27%

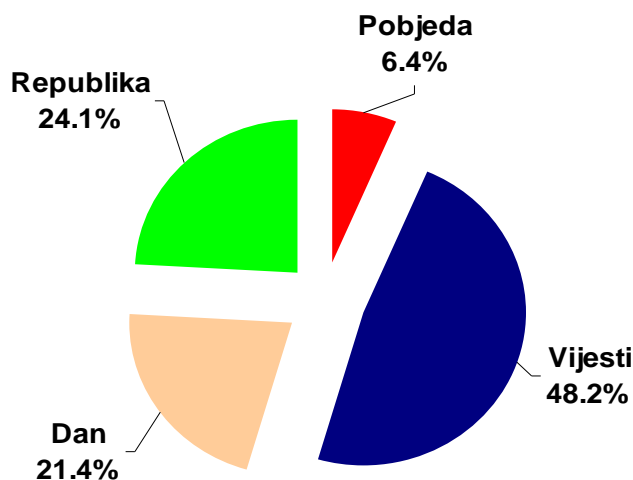
Istraživanje je pokazalo da novinari iz crnogorske dnevne štampe rijetko koriste stručnjake kao izvore informacija. Od ukupnog broja, samo 1.13 odsto novosti ili mišljenja objavljenih u dnevnim listovima su pripisane ekspertima. Od njih su jedino lošije pozicionirani svještenici (0.42%).

Eksperti su u mnogo većoj mjeri (75%) korišćeni kao izvori mišljenja nego novosti (25%).

Dnevnik «Vijesti» je najmanje od svih dnevnika koristio stručnjake kao izvore – svega 13.16 odsto – što je više nego duplo manje od «Republike» (27.63%), «Dana» (28.95%) i «Pobjede» (30.26%).

U ukupnom broju živih izvora, anonimni čine 3.27 odsto. Dnevnik «Vijesti» je prednjačio u korišćenju ove vrste izvora. Skoro polovinu (48.18%) od ukupnog broja anonimnih izvora, kao što se može vidjeti na sljedećem grafikonu, koristile su «Vijesti».

Ondos anonimnih izvora u dnevnim novinama

ZAKLJUČAK

Istraživanje profila novinarskih izvora i prirode od njih dobijenih informacija koje su objavljene u crnogorskoj dnevnoj štampi tokom jednogmesečnog perioda (20. novembar – 20. decembar 2005.) otkrilo je da su predstavnici političko - upravljačke i ekonomske klase dominantni izvori informacija koje koriste novinari za vijesti i priče koje su objavljene u rubrikama namijenjenim aktuelnim događajima, političkim, ekonomskim i socijalnim problemima i temama. Ta grupa izvora, posredstvom dnevne štampe, javnosti više šalje informacije koje nijesu vrijednosno neutralne – 64.85 odsto tih informacija pripadaju tipu koje smo označili kao mišljenja, a 34.13 odsto kao novosti.

Imajući navedene činjenice u vidu, logično je pretpostaviti da te grupe ljudi ostvaruju najznačajniji uticaj na oblikovanje javnog mnjenja u Crnoj Gori.

Velika premoć izvora koji pripadaju grupama koje imaju političku i ekonomsku moć ili se, pak, bore da je dobiju, nad onima iz drugih grupa (slobodne profesije, nevladin sektor i eksperti), otvara pitanje: da li u dovoljnoj mjeri crnogorska dnevna štampa ispunjava dvije od važnih društvenih funkcija – političku i tržišnu?

Politička funkcija štampe se, pored ostalog, sastoji u tome da kontroliše one koji imaju političku i ekonomsku moć, dok se njena tržišna funkcija sastoji u tome da obezbijedi prostor za razmjenu različitih ideja i mišljenja.

Podatak da živi izvori imaju ogromnu premoć u odnosu na nežive izvore (90.06 – 9.94%) ukazuje, pored ostalog, na to da crnogorsko novinarstvo u dovoljnoj mjeri ne provjerava podatke dobijene posredstvom intervjua, to jest da nema dovoljno istraživačkog pristupa. Navedena disproporcija takodje ukazuje na to da novinarstvo još uvijek ne koristi potencijalne prednosti koje su stvorene usvajanjem Zakona o slobodnom pristupu informacijama.